

ביאורים

אותם האנשים שהזכיר הרמב"ם טעו גם בנבואת ישעיה על אחרית הימים: "וגר זאב עם כבש" [ישעיה יא, ו], שעניינה השלום והשלווה שיהיו לעתיד לבוא, עד כדי שינוי טבעם של בעלי החיים. הרמב"ם הסביר זאת כמשל ליחסי אומות העולם (הזאבים) עם ישראל (הכבש), נאמן לדעתו שימות המשיח אינם מתאפיינים בשינוי סדרי בראשית. הוא אף מביא ראיה לכך שזהו משל מסופו של הפסוק: "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ה'" [שם, שם ט]. כיצד העובדה שהארץ תימלא ב"דעה את ה'" דהיינו שנכיר את בוראנו, תהווה סיבה לכך שבעל החיים לא יטרוף וישחית? וכי יש לו יכולת שכלית, אשר בה יבין שמעשיו רעים ולכן יימנע מהרע?!

הרמב"ם נוטה להסביר עניינים שונים כמשל, כיוון שזו גישה המתאימה לאדם המחפש חכמה והיגיון. גישה ההפוכה לזו של ההמון, גם של המון לומדי התורה. ההמון, כאשר קורא הוא בדברי התורה, מעדיף הוא ליצור סתירה בין הכתובים לשכל, להגיון - ולהכתיר זאת כ'נס ופלא'. מועדף בעיניו להסביר מאורע המופיע בכתובים כהתערבות ניסית של הבורא, במקום לבחון כיצד יכול הדבר להתפרש על פי ההיגיון. כך מנהג בני האדם - בין בסיפורי העבר ובין בדברי ההווה והעתיד לבוא.

לא כן מנהג החכמים, חורף הרמב"ם. אנו נעדיף להסביר את דברי התורה על פי המתיישב עם ההיגיון והשכל, ואך ורק במידה ולא נצליח, ולא נוכל כלל לפרש בדרך אחרת, נסביר זאת כנס.

הרמב"ם כותב שאין לו מסורת לפרש את הדברים כמשל, ורק מחמת ההיגיון הוא מפרשם כך, ולכן ייתכנו גם פירושים אחרים. לכן הוא מעלה מספר אפשרויות לפירוש פסוק זה. ייתכן שכאשר ירבה היישוב והכלכלה תשגשג, יהיה מספיק מזון לחיות הטורפות גם בלי שיצטרכו לצוד חיות אחרות, כחנות-הרחוב שאינו צד עכברים, כיוון שמזונו מזומן לו.

ייתכן אף שאין דברי הנביא אלא לשון הגזמה, (כדברי חז"ל: "דברה תורה בלשון הבאי" [חולין צ.]). או, אם רוצים אנו להבינם כפשטם, הרי שאפשר להבינם כנס המתרחש בהר הבית בלבד, ולא בכל העולם.

הרחבות

• הניסים הגלויים

וְאֵנַחְנוּ נִשְׁתַּדֵּל לְקַבֵּץ בֵּין הַתּוֹרָה וְהַמְשָׁפֵל. הרמב"ם כותב שאנשי התורה לא צריכים לסמוך על ניסים. להפך, כל עוד נוכל לפרש תופעה מסוימת כתופעה טבע גיונית - נעדיף לעשות כך. ולכאורה הדברים תמוהים, הרי הניסים מחזקים את האמונה וההכרה במציאות ה'.

הרמב"ם, בפירושו לתורה, פותח לנו צוהר להבנת דברי הרמב"ם: "מן הניסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כלה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבנו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים, אין בהם טבע ומנהג של עולם" [שמות יג, טז]. לפי דבריו, על האדם להאמין שאלוהים נמצא במציאות היום-יומית והפשוטה. עצם פעולת העולם אינה ברורה מאליה, אלא מתקיימת בזכות אלוהים. אמונה זו היא יסוד התורה כולה, וייתכן שזהו הפירוש לדברי הרמב"ם (עיין בהלכות יסודי התורה ב, ב).

וְכֵן הִסְתַּפֵּק עֲלֵיהֶם אֲמַרְנוּ, שְׁמַאֲמַר יִשְׁעִיהָ "וְגַר זָאב עִם כֶּבֶשׂ" וְגוֹמַר, שֶׁהוּא מְשָׁל. וְזֶה לֹא אֲנַחְנוּ לְבַד אֲמַרְנוּהוּ, אֲלָא כְּכָר קְדָמוֹנוּ לְהַבְנִת זֶה הָעִנְיָן אֲנִשֵּׁי הַתְּבוּנָה מִן הַמְּפָרְשִׁים, כְּמוֹ רַבִּי מֹשֶׁה גִ'קֻטִּיל"א, וְאֲבָן בְּלָעַם זְכוּרִים לְבִרְכָה, וְזוּלָתָם מִן הַמְּפָרְשִׁים. וְסוּף הַדְּבָרִים וְזֶה עֲלֵינוּ, וְהוּא אֲמָרוּ "לֹא יִרְעוּ וְלֹא יִשְׁחִיתוּ בְּכָל הָר קְדָשֵׁי כִּי מְלֵאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת ה'". הִנֵּה כְּכָר נִתֵּן הָעֵלֶה בְּהִיּוֹתָם אֲז בְּלִתֵּי חוֹמָסִים וְלֹא מְזִיקִים, לְדַעְתָּם הַשָּׁם. הִתְרָאוּ אֲתָם, קָהַל יִשְׂרָאֵל מִי שֵׁשׁ לוֹ שֶׁכֵּל, שִׁיְהִי מַצִּיר הָאָרֶז בְּזִמְנָנוּ זֶה מוֹרָה וְלָזָה הוּא טוֹרָף, וְאֵז יִשׁוּב וְיִדַע מִבוֹרָאוֹ מַה שְּׁצָרֶיהָ, וְיִדַע שְׁאִין רְאוּי לְהִזְקֵי, וְיִשׁוּב לְאָכַל תְּבָן?! הִנֵּה נִתְקַים מַה שְּׁנֶאֱמַר "וְתִהְיֶה לָהֶם חֲזוֹת הַכֹּל כְּדַבְּרֵי הַסֵּפֶר הַחֲתוּם" וְגוֹמַר.

אָבֵל אֲנַחְנוּ כְּכָר בְּאָרְנוּ זֶה בְּפִרוּשׁ בְּסֵפֶר "מוֹרָה הַנְּבוּכִים". ובחבור בארנו ראיתנו הגלויה מאמרם שימות המשיח אין בו דבר משנוי סדר בראשית.

וְדַע, שְׁאֵלוֹ הַיְעוּדִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶם, אֲשֶׁר נֹאמַר שֶׁהֵם מְשָׁל, אִין דְּבָרֵינוּ זֶה גְּזָרָה, שֶׁהָרִי לֹא בְּאֲתָנוּ מֵהַשָּׁם נְבוּאָה שֶׁהוֹדִיעֵתָנוּ שֶׁהוּא מְשָׁל, וְלֹא מִצְאָנוּ קְבֻלָּה לְחַכְמִים מֵהַנְּבִיאִים שִׁיבְאָרוּ בָּהּ בְּחֻלְקֵי אֵלוֹ הַדְּבָרִים שֶׁהֵם מְשָׁל. וְאֲמַנְם הַבִּיאָנוּ אֵל זֶה עִנְיָן אֲשֶׁר אֲבָאָהוּ לָהּ, וְהוּא הַשְּׁתַּדְלוּתָנוּ וְהַשְּׁתַּדְלוּת כָּל אִישׁ מֵהַיְחִידִים, חֲלוּף הַשְּׁתַּדְלוּת הַהֶמְוֵן.

שְׁהֶמוֹן אֲנִשֵּׁי הַתּוֹרָה, הַנֶּאֱהָב שֶׁבְּדַבְּרִים לָהֶם וְהָעֵרַב לְסִלּוּתָם, שִׁישִׁימוּ הַתּוֹרָה וְהַשְּׁכָל שֵׁנִי קְצוּת סוֹתְרִים, וְיוֹצִיאֵנוּ כָּל דְּבָר נִבְדָּל מִפְּרָשׁ מִן הַמְּשָׁפֵל, וְיֹאמְרוּ שֶׁהוּא מוֹפֵת, וְיִבְרָחוּ מֵהִיּוֹת דְּבָר עַל מְנַהֵג הַטֵּבַע, לֹא בְּמַה שִׁיִּסְפֵּר מִמֶּה שְׁעֵבֵר, וְלֹא בְּמַה שִׁיִּרְאָה מְזִמֵּן הָעוֹמֵד, וְלֹא בְּמַה שִׁיאֲמַר שִׁיאָרַע לְעֵתִיד.

וְאֵנַחְנוּ נִשְׁתַּדֵּל לְקַבֵּץ בֵּין הַתּוֹרָה וְהַמְּשָׁפֵל, וְנִנְהִיג הַדְּבָרִים עַל סֵדֶר טְבֵעִי אֲפֻשְׁרֵנוּ בְּכָל זֶה, אֲלָא מַה שֶׁהַתְּבָאָר בּוֹ שֶׁהוּא מוֹפֵת, וְלֹא יִתְּכֵן לְפָרֵשׁ כָּלֵל, אֵז נִצְטָרָף לֹאֲמַר שֶׁהוּא מוֹפֵת.

וְכַבֵּר בְּאָרְנוּ בְּ"מוֹרָה הַנְּבוּכִים" לְשׁוֹן הַמְּקַרָּא הַמְּבָאָר, וְלִשׁוֹן חַכְמִים זְכוּרִים לְבִרְכָה, גַּם כֵּן בְּבוֹא בְּדַבְּרֵי הַנְּבִיאִים מְשָׁלִים רַבִּים, וְהַפְּלִגְנוּ בְּבִאוֹר זֶה עַד שֶׁאִי אֲפֻשֵׁר לְאָחַד מִן הַסִּקְלִים שְׁמַתְגַּבְּרִים לְהַכְחִישׁוֹ. וּמִפְּנֵי זֶה נֹאמַר אֲנַחְנוּ, וְיִמִּי שֶׁקְדָּמוֹנוּ מִחֲשׁוֹבֵי הַמְּפָרְשִׁים, שְׁאֵלוּ מְשָׁלִים כְּמוֹ שְׁפָרְשׁוֹנוּ.

וְאֲפֻשֵׁר שִׁיאֲמַר גַּם כֵּן, כִּי כְּשִׁירְבָה הַיִּשׁוּב וְתִשְׁמֹן הָאָרֶץ, יִמְעַט נֶזֶק בְּעֵלֵי חַיִּים בְּהַתְּקַרְב קְצָתָם אֵל קְצָתָם. כְּכָר זֶה אֲרִיסוֹ בְּסֵפֶר בְּעֵלֵי חַיִּים, כְּשִׁנְתָּנוּ טַעַם סִבַּת מְעוּט הַזֶּק בְּעֵלֵי חַיִּים קְצָתָם לְקְצָתָם בְּאָרֶץ מִצְרַיִם.

וְיִהְיֶה גַם כֵּן גְּזָמָא, כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ חַכְמִים זְכוּרִים לְבִרְכָה, דְּבָרָה תּוֹרָה לְשׁוֹן הַבַּאי. וְאֵם הוּא עַל פְּשׁוּטוֹ, יִהְיֶה מוֹפֵת שִׁירְבָה בְּהַר הַבַּיִת לְבַד, כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ "בְּכָל הָר קְדָשִׁי", וְיִהְיֶה כִּיּוֹצֵא בְּדַבְּרֵיהֶם "לֹא הִזְקִינוּ נְחֹשׁ וְעַקְרָב בִּירוּשָׁלַיִם".

וְסוּף הַדְּבָרִים - שנבואת ישעיהו זו. **הָעֵלֶה -** הסיבה. **לְדַעְתָּם -** בגלל ידיעתם את ה'. **מוֹרָה -** ממרה. **וְלָזָה -** ולכן. **יִשׁוּב -** (האריה). **מוֹרָה -** דעה מובטחת. **מֵהַיְחִידִים -** מתלמידי החכמים. **חֲלוּף -** הפוכה. **וְיוֹצִיאֵנוּ כָּל דְּבָר נִבְדָּל -** מסבירים כל דבר לא מוסבר שבתורה כתופעה ניסית שאינה הגיונית. **וְיִבְרָחוּ -** נמנעים מלבאר. **לְקַבֵּץ -** להתאים. **אֲפֻשֵׁר -** האפשרי בדרך הטבע. **אֲלָא -** מלבד. **גַּם כֵּן -** לפרש ש"גר זאב עם כבש" כפשוטו, אך כתופעה טבעית. **וְתִשְׁמֹן הָאָרֶץ -** ולכן ירבה המזון לבעלי החיים. **עַל פְּשׁוּטוֹ -** שינוי טבע האריה. **בְּדַבְּרֵיהֶם -** בדברי חז"ל.

"וגר זאב עם כבש" - משל

מתי יעוד הוא משל ומתי מציאות?